

Tarım politikası analizleri, yürürlüğe koyulması düşünülen veya yürürlükteki politikaların toplum refahına katkısını ölçerek bu politikaların uygunluğunu belirler.

VI. TARIM POLİTİKASI ANALİZLERİ

6.1. Giriş

Bu bölümde;

- Kavramsal olarak tarım politikalarının ekonomik etkinliği anlamak,
- Ekonomik müdahalelerden ortaya çıkan gelir ve masrafların tüketiciler, üreticiler ve vergi ödeyenler arasındaki dağılımını ölçmede arz ve talebin nasıl kullanıldığını göstermek,
- Hükümetin piyasaya müdahalesinin nerede uygun ve nerede uygun olmadığını gösteren örnekler sunmak ve
- Bu analizlerin grafiklerle açıklamasını yapmak ve hem iç politika ile ilgili hem de uluslararası ticaretle ilgili birer ampirik örnek sunmak amaçlanmaktadır.

Fiyat mekanizmasının başarısız olması nedeniyle hükümet müdahalelerinin gerektiği bazı durumlarda piyasaya müdahaleyle olumlu sonuçlar alınabilir. Bu müdahaleler daha çok piyasadaki tıkanıklığın önünü açar ve piyasayı yönlendirir. Bu yüzden piyasaya yapılan hükümet müdahaleleri, çoğu zaman aşağıdaki konular için uygundur.

- Tarımsal eğitim, araştırma, yayım ve alt yapı gibi kamu mallarını üretmek
- Özel kazanç ve kayıplarla sosyal kazanç ve kayıpları taraflar tarafından kabul edilebilir bir noktada buluşturmak
- Fiyat mekanizması içerisinde doğal olarak gerçekleşen monopolleşmeği önleyerek piyasada rekabeti temin etmek
- Yeterli üretim faktörüne ve dolayısıyla yeterli gelire sahip olmayan toplumun fertlerine gelir desteği vermek

Bazen hükümetler, toplumdaki bazı kesimleri desteklemek amacıyla fiyat mekanizmasının temin ettiği doğal akışa yani piyasaya müdahale ederler. Bu amaçla yapılan ve aşağıda sıralanan hükümet müdahaleleri, ulusal geliri yani toplumun refahını düşürdüğünden ekonomik teori açısından uygun değildir.

- Tarımsal ürün fiyatlarını, piyasa ve sınır fiyatlarından aşağı veya yukarı çekmek
- Tarımsal ihracat ve ithalata kota ve sınırlamalar getirmek
- Piyasada oluşan döviz kurlarına müdahale etmek
- Üretim girdilerini, ihracatı veya diğer mal ve hizmetleri desteklemek

Ayrıca, sosyal amaçlı bazı hükümet müdahaleleri vardır ki bunların kamu hizmeti olarak topluma sunulması gerekir. Arazi reformu gibi kazanç-maliyet oranı 1'in altında olan yatırım projeleri ve zenginden alınıp fakire dağıtılması gibi hükümet müdahaleleri belli şartlarda uygun olabilir. Fakat en etkin dağıtım politikası doğrudan gelir transferidir. Ayrıca, gelir ve kaynak dağılımında adaleti öne çıkaran ve kamu politikalarının temelinde var olan temel eğitim ve sağlık hizmetleridir. Bu hizmetler evrensel insan kaynağına olan yatırımlardır. Bu yatırımlar, fırsat eşitliğini artıran tüm hususları ve ekonomik sistemi yönlendirecek kuralların oluşumuna katılım yeteneğini artırmayı içine aldığından bunların devlet tarafından garanti altına alınması gereklidir.

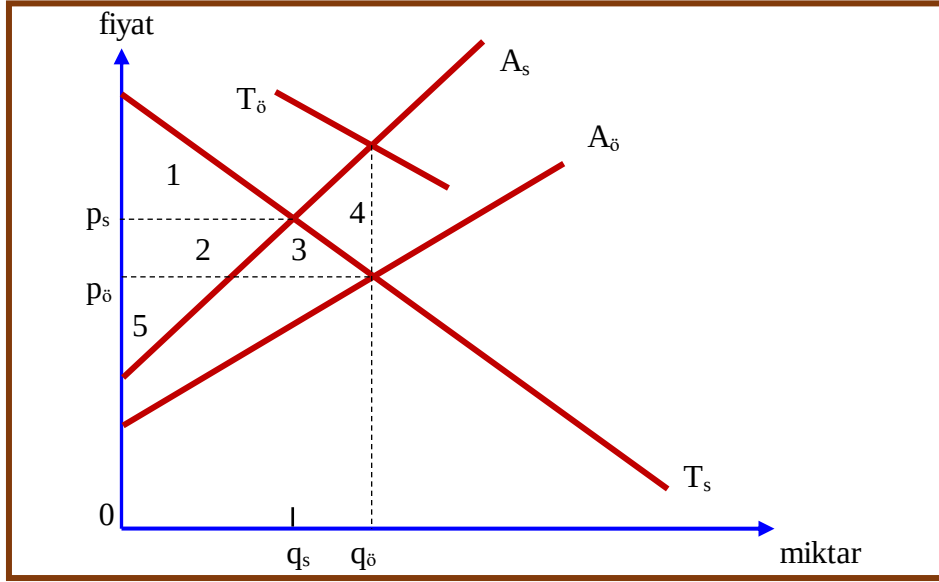
Çoğu durumlarda hükümetin piyasaya müdahale edip etmemesinin uygun olup olmayacağı hususu çok açık değildir. Bu gibi durumlarda geçmiş deneyimler, yani, tarihi tecrübe en akıllı kararın çoğu zaman özel sektörün oluşturduğu piyasaya güvenmek olduğunu göstermiştir. Çünkü devlet müdahaleleri çoğu zaman, piyasanın yetersizliğinin meydana getirdiğinden daha büyük sosyal kayıplara neden olmuştur.

6.2. Ekonomiye Yön Veren Politikalar ve Sonuçları

Ekonomik çevre ile uyumlu çalışmayan ve kendi çıkarlarının peşinde koşan insanların toplumun hayat standardını her zaman yükselttiği söylenemez. Hem özel sektörü ve hem de kamu sektörünü belli ölçüde uyum içinde çalıştıran bir sistem gereklidir. Bu durumda hükümetler piyasayı düzenleyici ve yönlendirici rol oynarlar. Piyasanın yalnız başına sosyal maliyeti minimum yapamamasından dolayı kamu sektörü potansiyel olarak refah seviyesini yükseltmek için müdahale edebilir. Bu müdahale alanları, dışsal etkilerin zararını ortadan kaldırılması, piyasa rekabetini sağlama ve kamu mallarının üretilmesi gibi konuları içerir.

Dışsallık

Özel ve sosyal kazanç ve kayıpların ilişkisizliğinin etkisi, Şekil 6.1'de gösterilmektedir. Bir nehrin üst kısmında erozyona sebep olan çiftçi, nehrin yani akıntının alt kısmındaki çiftçiye masraf açması gibi bir dış etken buna örnek verilebilir. Özel arz eğrisi A_0 sadece yukarıdaki çiftçinin masrafını ifade eder fakat kayan toprak parçacıkları aşağıdaki çiftçilerin ürünlerin yok ettiği zaman bu çiftçilere mal olacak masrafı içermez. A_s ise bütün üreticilerin yüklendiği arz eğrisini ifade eder. Üretilen ürün için sosyal talep eğrisi T_s dir. Net sosyal masraf, özel arz ve talep eğrilerinin kullanılması yerine sosyal arz ve talep eğrileri dikkate alınarak uygun bir şekilde ölçülür.

Şekil 6.1. Özel ve sosyal maliyetlerin dikkate alınması

Firmalar sosyal masraf eğrisinden ziyade özel arz eğrisine göre hareket ettiklerinden dolayı burada miktar $q_ö$ 'de, fiyat ise $p_ö$ 'de oluşur. Sosyal arz ve talep eğrileri tarafından belirlenen etkin fiyat ve üretim seviyesi sırasıyla q_s ve p_s olacaktır. Bunun için hükümet, yönlendirici müdahalelerle piyasa fiyat ve miktarını, etkin olan yani sosyal maliyetlerin dikkate alındığı seviyeye çekecektir. Yani kişisel menfaatler güdülürken ortaya çıkan sosyal maliyetler de dikkate alınacaktır.

Etkin olmayan $q_ö$ seviyesinden ziyade etkin olan q_s üretim seviyesi dikkate alındığında elde edilen sosyal kazanç ve bunun dağılımı aşağıdaki gibi özetlenebilir. Piyasaya müdahale olmadığı zaman, akıntının altındaki üreticilerin masrafını da içine alan ve sosyal arz eğrisi dikkate alınarak hesaplanan toplam üretici artığı, fiyat $p_ö$ 'de iken 5-3-4 dür. Piyasa müdahalesinden sonra 2+5 alanı kadardır. Böylece piyasaya müdahaleden sonra üreticinin net kazancı $2+5-(5-3-4)$ veya $2+3+4$ alanı kadardır. Tüketicilerin kaybı, üreticinin kazancı ile fazlasıyla karşılanmaktadır. Böylece toplum, müdahale ile daha iyi konuma gelmektedir.

Özel masrafın sosyal masrafı geçtiği diğer bir durum, Şekil 6.1'dekinin tersidir. Bunun için tarım ürünlerinin stoklama maliyetleri iyi bir örnektir. Özel sektör tarafından yapılan depo ticareti, yüksek riski karşılaması için yüksek geliri gerektirir. Bir bütün olarak toplum ele alındığında riskler daha düşüktür, çünkü çok sayıda olumlu ve olumsuz sonuçlar, çok büyük depolama işi için ortalama bir değer oluşturur. Özel

sektördeki firmalar, tarım ve ürün fiyatlarında optimum istikrarın sağlanması için tek başına çok az miktarda stok sağlayabilirler.

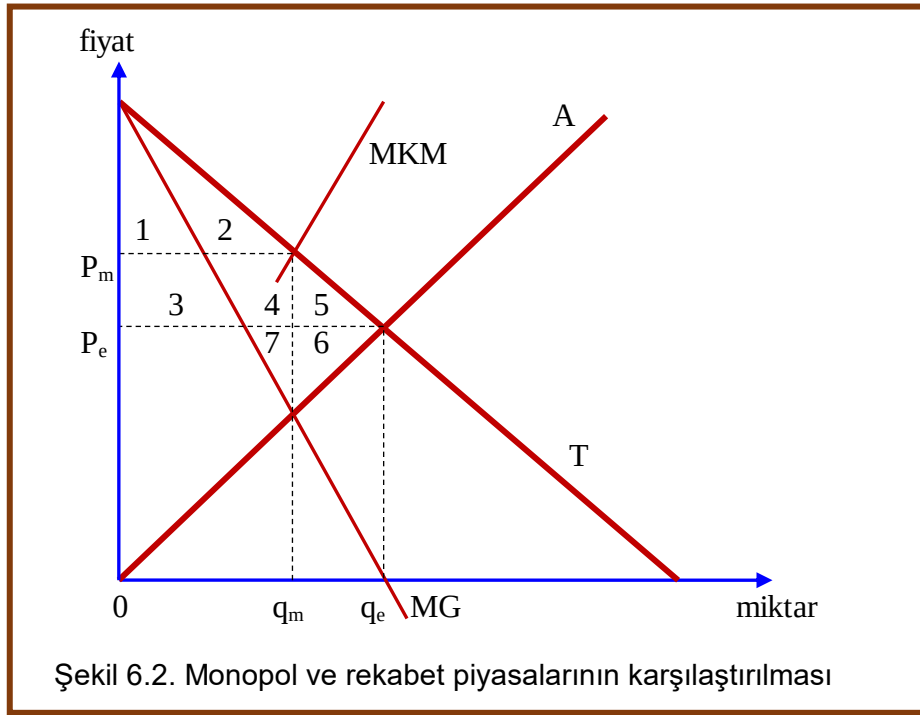
	<u>a l a n</u>
Tüketicinin kazancı	-2-3
Üreticinin kazancı	<u>2+3+4</u>
Net sosyal kazanç	4

Diğer bir dış etken, özel kazançların sosyal kazançları geçmesi durumunda ortaya çıkar. Bu durumda Şekil 6.1’de olduğu gibi özel talep eğrisi T_0 ve sosyal talep eğrisi T_s ’dir. Örneğin, üreticilerin bitkisel ürünler ve hayvansal üretimde kullandıkları tarım ilaçlarının bu gıda maddeleri üzerinde kalan kısmının tüketicide sağlık problemine sebep olması durumudur. Tüketiciler problemin kaynağını bilmemektedir ve optimum miktar q_s iken q_0 kadar satın almaktadırlar. Gıda üzerinde tarım ilacı artıklarının kalması durumunda ilaçlamanın üretici üzerine kazancı tüketiciden daha fazla olmaktadır. Net sosyal masraf Şekil 6.1’deki 4 alanı kadardır.

Çok sayıda olay göstermektedir ki, üreticiler ve tüketiciler özel teşviklere göre hareket etmede rasyoneldirler. Bu yüzden, dış etkenleri düzelteren desteklemeler ve vergiler, özel ve sosyal kayıp ve kazançları dengeleyen ve üretici ve tüketicilerin kamu menfaatini dikkate alacak şekilde hareket etmesine sebep olan piyasa sinyallerini veren bir sistemdir. Diğer durumlarda, toplum olarak etkin bir üretim seviyesinin sağlanması için kurallar ve yönetmelikler gereklidir. Ekonomiyi geliştirmek için gerekli olan bu düzenlemeler, reel milli hâsılayı yükseltecek fakat ulusal gelirin parasal değerini düşürecektir. Refah seviyesi ve büyüme için uygun hedefin gerçek ölçüsü, ulusal gelirin parasal değeri değil, fakat ulusal gelirin reel değeridir.

Eksik Rekabet

Eksik rekabet, piyasadaki diğer bir etkinsizliğin kaynağıdır. Tam rekabet piyasasına yakın yani çalışabilir bir rekabet piyasa oluşturulması sonucu elde edilecek sosyal kazanç Şekil 4.2’de gösterilmiştir. Monopol bir firma, marjinal gelirin (MG) marjinal masrafa eşit olduğu q_m miktarı ve p_m fiyatında üretim yapar. Böyle bir fiyat ve miktar toplumun değil firmanın net gelirini maksimum yapar. Tam rekabet fiyatı ve miktarı (p_e, q_e) tüketici artığının 3+4+5 alanı kadar artırır ve üretici artığının 3+4-6 alanı kadar azaltır. Tam rekabet piyasasıyla elde edilecek kazanç artışı 5+6 alanı kadardır.

	<u>alan</u>
Tüketicinin kazancı	3+4+5
Tüketicinin kazancı	<u>-3-4+6</u>
Net sosyal kazanç	5+6

Diğer tarafta eğer ekonomik cesametinin göz ardı edilemeyecek kadar büyüklükte olması gerekiyor ise, bu durumda çok sayıda satıcının olduğu bir endüstrinin şekil 6.2'deki p fiyatı seviyesinde T 'yi kesen bir arz eğrisine sahip olacağından monopol fiyat ve üretim seviyesi, rekabet piyasasındaki üretim ve fiyat seviyesinden daha az sosyal maliyete sahip olacaktır.

Şimdi tek satıcı durumundan tek alıcı durumuna gelelim. Bu durumda monopol firma q_m seviyesindeki bir kaynaktan yararlanır ki bu noktada marjinal kaynak maliyeti (MKM), marjinal ürün değeri olan T 'ye eşit olur. Miktar q_m ve arz edicilere ödenen fiyat p_m olur. Net sosyal masraf alanı ise $5+6$ olur. Piyasa etkinliği, tamamen firma sayısına bağlı değildir. Bir yerli firma ile oluşan piyasa, eğer yabancı rekabete karşı korunmamış veya diğer firmaların endüstriye girmesi engellenmemişse etkin olarak faaliyet gösterebilir. Kartel oluşumunun engellenmesi veya eksik rekabeti koruyan hükümet yönetmenliklerinin sona erdirilmesi yeterli olabilir.

Doğal monopol oluşması ihtimali durumunda, toplum için birçok alternatif mevcuttur. Vergiden muaf tutulan ve belli bir yönetmelikle kurulan özel sektördeki bir firma veya hükümetin sahip olduğu bir kamu kurumu tarafından hizmet sağlanabilir. Örneğin, çiftçilerin kurduğu bir kooperatif tarafından alınan ve onlara hizmet veren bir biçerdöver, monopol bir firma tarafından çiftçilere biçerdöver kiralınması durumunda ortaya çıkacak yüksek maliyeti elemine edecektir. Bir endüstrinin bir firmadan çok firmaya bölünmesi üretim maliyetini öyle bir yükseğe çıkarır ki, bu yüksek maliyetten ortaya çıkan toplumun kaybı, monopol fiyat ve üretim seviyesi kaybından fazla olur. Endüstriye düşük maliyetle sadece bir firmanın hizmet etmesi gerektiği durumlarda, kooperatifler, kamu kurumları ve düzenlenen özel firmalar cevap olabilir. Fakat pratikte etkin olmayan bürokratik düzenlemelerin, kötü yönetilen kooperatiflerin veya kamu firmalarının sosyal maliyetleri çoğu zaman ortadan kaldırılmak için müdahale edilen özel monopollerin sosyal maliyetini geçmektedir.

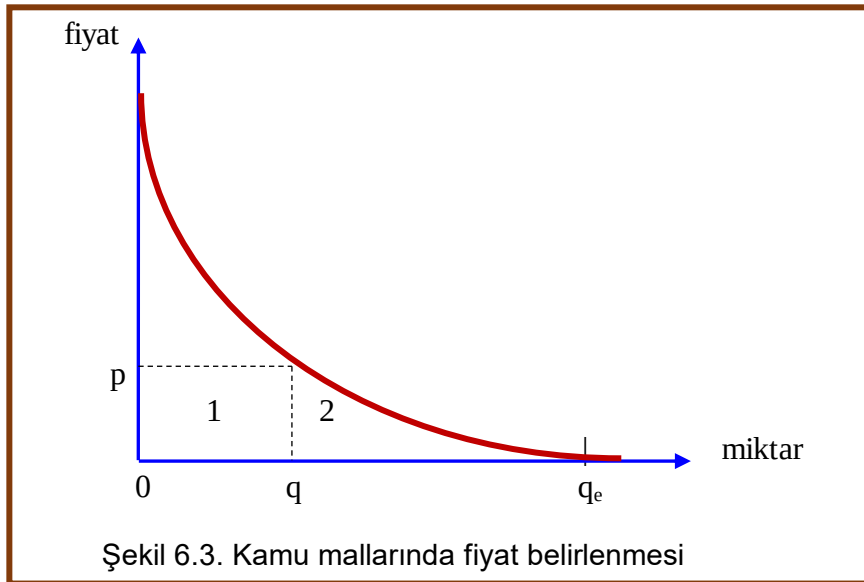
Kamu Malları

Bir kişi tükettiğinde diğer birinin tüketmesi mümkün olmayan ve rekabet etme özelliği olan malların bulunduğu yerde fiyat mekanizması en iyi şekilde çalışır. Örneğin bir kg elmayı birisi tükettiğinde diğerinin tüketmesi mümkün değildir. Bir kişinin tükettiği bir malı diğer bir tüketici de hiçbir eksiklik hissetmeden tüketebiliyorsa o mal rekabetçi bir mal değildir. Örneğin, bir kişiye sağlanan ulusal savunma veya bir arabaya sağlanan otoban veya köprünün diğer kişilere sağlanmasının marjinal masrafı sıfırdır. Marjinal masraf sıfır olduğundan sosyal arz eğrisi yatay eksen üzerinde yer alır. Köprüyü veya otobanı kullanan her bir kişiden keyfi olarak bir p fiyatı tahsil etme, tüketim miktarını q_e 'den q_y 'ya çeker. Burada p ücretinin kaldırılması topluma hiç bir masraf getirmeden kullanımı artırır. Etkin bir piyasada ürünün marjinal masraf değerinde bir fiyattan satılması durumunda toplumun kazancı Şekil 6.3'de gösterildiği gibi aşağıdaki kısımlardan oluşur.

	<u>a l a n</u>
Tüketici kazancı	1+2
<u>Üretici kazancı</u>	<u>-1</u>
Net sosyal kazanç	2

Bazı malların kazançlarının özel şirketler tarafından toplanması uygun değildir. Piyasanın etkin olarak işlevini yerine getirebilmesi için x şahsına malı veriyorsanız, o malın y ve z şahsına verilmesinin mümkün olmaması gerekir. Eğer sonrakiler x 'in satın

aldığı malı parasız sağlayabiliyorlarsa, o malı arz edenler kazanç elde edemezler. Bu durumda herkes o malı karşılığını ödmeden kullanmak isteyecektir ve hiç kimse o malı üretmeyeceği için piyasa tarafından o mal üretilmeyecektir. Bazı durumlarda, örneğin, kaldırım veya sokak lambası için para almak mümkün ise de, bu kullanımdan dolayı yapılacak tahsilât, tahsilat masrafından daha az olacaktır. Yeni tohum çeşidi gibi içinde teknoloji bulunan ürünler, çiftçiler tarafından kolayca yeniden üretilebilir. Bu yüzden, geliştirilen teknolojinin masraflarını kapsayacak kazançları kullanıcılardan temini yeterince mümkün olmayacaktır. Fakat kamu malları denilen bu malların üretiminden çok büyük sosyal kazançlar sağlanır.

Tarımsal araştırma, yayım ve istatistik bilgiler gibi mallar (hizmetler) tam olmasa da kısmi olarak kamu malları özelliğine sahiptirler. Uygulamalı bilim sonuçları veya teknolojinin özel firmalar tarafından üretilmesinin etkin olmasına rağmen, temel araştırma ve bilimsel faaliyetlerin kamu tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü bunlar için kazanç elde etmek çok zordur.

Kaynakların Dağılımı ve Gelir Dengesizliği

Her toplumda kaynakların sahipliğinin dağılımında dengesizlikler vardır. Bu dengesizlik toplumdan topluma farklılık gösterir. Kaynakların toplumdaki fertler arasında dengesiz dağılımı yani fertlerin farklı miktar ve kalitelerde kaynaklara sahip olması doğaldır. Çünkü insanlara dünyaya geldiklerinde farklı kabiliyetlere ve özelliklere sahiptirler ve farklı imkânlarla sahip olarak doğarlar. Örneğin bir insan yüksek zekâyâ, sağlıklı bir fiziksel yapıya ve fazla maddi imkânlarla sahip olarak

doğabildiği gibi bunun tersi de olabilir. Bu farklı kabiliyet, özellik ve imkânlar, toplumdaki fertlerin farklı miktar ve kalitede kaynaklara ve dolayısıyla farklı gelir seviyelerine sahip olmalarını sağlar. Fiyat mekanizmasının etkin işleyişi, toplumda gelir dengesizliğini önemli ölçüde artırabileceği gibi bazı fertlerin çok yetersiz bir gelir seviyesine sahip olmasını veya hiç gelirlerinin olmamasına neden olabilir. Ekonomideki kaynaklara sahip olmada meydana gelen büyük uçurum yani çok büyük gelir dengesizliği, toplumda sosyal problemlere neden olur. Sosyal problemlerin toplumda olmaması için hükümetler kaynak dağılımındaki dengesizliği azaltmak yani gelir dengesizliğini azaltmak için çaba gösterirler.

Kaynakların, dolayısıyla gelir dağılımında dengesizliğin giderilmesi, toplumdaki refah seviyesini yükseltecektir. Yüksek gelir grubundaki ailelerin gelirindeki artış, azalan fayda prensibine göre onların faydasına yani refah seviyesine fazla bir katkı da bulunmazken, düşük gelire sahip ailelerin gelirindeki küçük bir artış, onların toplam faydasını yani refah seviyesini önemli ölçüde artıracaktır. Örneğin 15 bin TL aylık geliri olan birinin geliri, % 20 oranında bin TL artırılarak 18 bin TL'ye çıkarılsa, o kişinin refah seviyesine bu değişimin gözle görülür bir katkısı olmayacaktır. Çünkü bu aile, tüm zorunlu ve lüks ihtiyaçlarını sahip olduğu gelir seviyesiyle zaten karşılamıştır. Ama bu 3 bin TL, 1500 TL aylık geliri olan 10 aileye gelirini % 20 oranında artırarak şekilde 300'er TL dağıtılsa, bu ailelerin 1800 TL'lik yeni aylık gelirleriyle refah seviyesi önemli ölçüde artacaktır. Çünkü bu aileler henüz zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak gelir seviyesine dahi sahip değildirler. Böyle bir gelir dağılımı yani zenginden alıp fakire verme, ekonomideki kişi başına gelir aynı kalması halinde toplumun refah seviyesini artıracaktır.

6.3. Müdahaleci Politikalar ve Sonuçları

Ekonomik etkinliği ve ulusal geliri azaltan müdahalelerin kaldırılması ulusal geliri yükseltebilir, fakat tarımın ve tüketicilerin gelirini yükseltmeyebilir. Tarımsal ürün piyasasına ve uluslararası ticarete yapılan müdahaleler, bu müdahalelerden sayılabilir. Bu müdahalelerin analizinde piyasa arz ve talep eğrileri kullanılır.

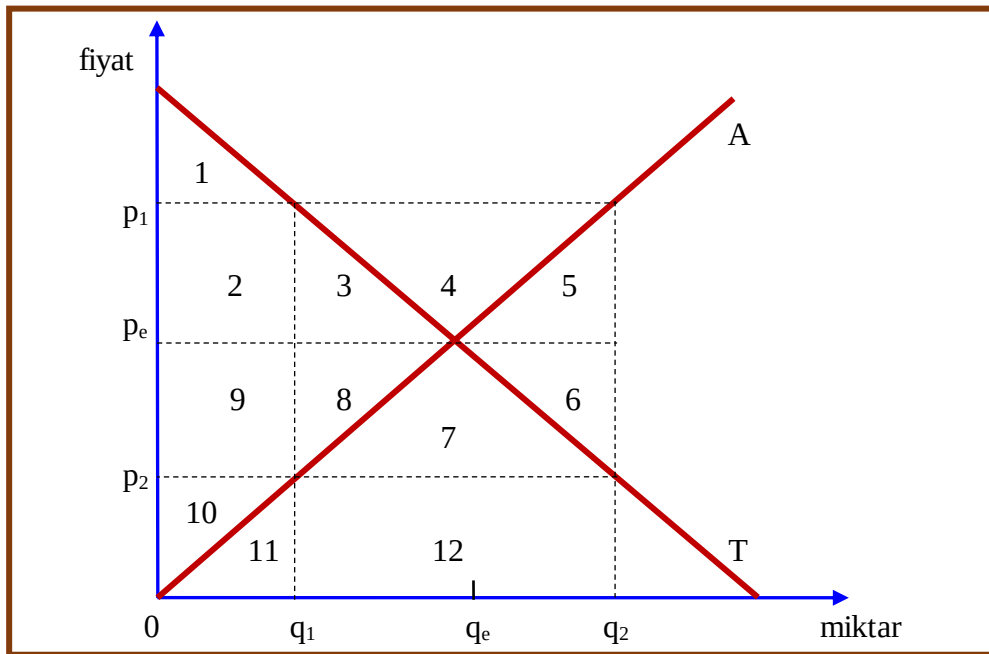
Tarımsal Ürün Müdahaleleri

Zorunlu arz kontrolü yoluyla ve arz kontrolü olmadan yapılan fiyat desteklemelerinin maliyetleri ve dağılımları Şekil 6.4'de gösterilmektedir. Bu grafikte P_e ve q_e serbest piyasa denge noktasından uzaklaşmalar analiz edilmiştir.

Üretim kotaları ve üretim sınırlaması gibi arz kontrolleri, üretim seviyesini q_1 'e düşürür ve piyasa fiyatını p_1 'e yükseltir. Tüketici rantındaki kayıp, serbest piyasayla karşılaştırıldığında 2+3 alanı kadardır. Üretici rantındaki artış ise 2-8 alanı kadardır ve bu değer eğer talep inelastik ise pozitiftir. Zorunlu üretim sınırlamalarının sonuçları aşağıdaki gibi ifade edilebilir. Toplumun net kaybı, üreticilerin kazancı tüketicilerin kaybından az olduğundan dolayı 3+8 alanı kadardır.

	<u>alan</u>
Tüketicinin kazancı	-2-3
<u>Üreticinin kazancı</u>	<u>2-8</u>
Net sosyal kazanç	-3-8

Üretim kontrolü olmadan fiyat desteklemelerinden elde edilecek kazanç ve kayıpları ve bunların dağılımı da aynı grafikte ele alınabilir. Destekleme fiyatı p_1 seviyesine çıkarıldığında üretim q_2 kadar olur. Bu fiyat seviyesinde dengede olmayacak piyasayı dengelemenin en az iki yolu vardır. Birincisi $q_2 - q_1$ kadar ürünü piyasaya girerek satın almak, ikincisi ise arz fiyatı ile talep fiyatı arasındaki farkı çiftçiye ödemektir ki bu faaliyetler piyasayı dengeler.

Şekil 6.4. Üretim kontrolü ve fiyat desteklemesi

İkinci politikayı yani hedef fiyat ve fark ödeme sistemini önce dikkate alalım. Burada, p_1 üretici ve p_2 tüketici fiyatını korumak için vergi ödeyenlerden yaptığınız transferden

dolayı, $2+3+4+5$ miktarının üreticilere transferini gerektirir ki bu da onların rantını $2+3+4$ kadar arttırır. Böylece sosyal maliyet 5 alanı kadar olurken ve etkinsizlik oranı $5/(2+3+4)$ olur. Tüketiciler için fiyatı P_e yerine P_2 'de tutmak için $6+7+8+9$ alanı kadar tüketicilere bir vergi transferi gereklidir ki burada tüketicinin rantı $7+8+9$ kadar artmaktadır. Böylece sosyal maliyet 6 alanı kadar olurken etkinsizlik oranı $6/(7+8+9)$ olur. Hedef fiyat ve fark ödeme politikası sonuçları, çalışan rekabet piyasası denge noktasıyla karşılaştırdığımızda refah analizi sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir. Bu politikadan dolayı toplam etkinsizlik, $(5+6)/(2+3+4+7+8+9)$ oranındadır.

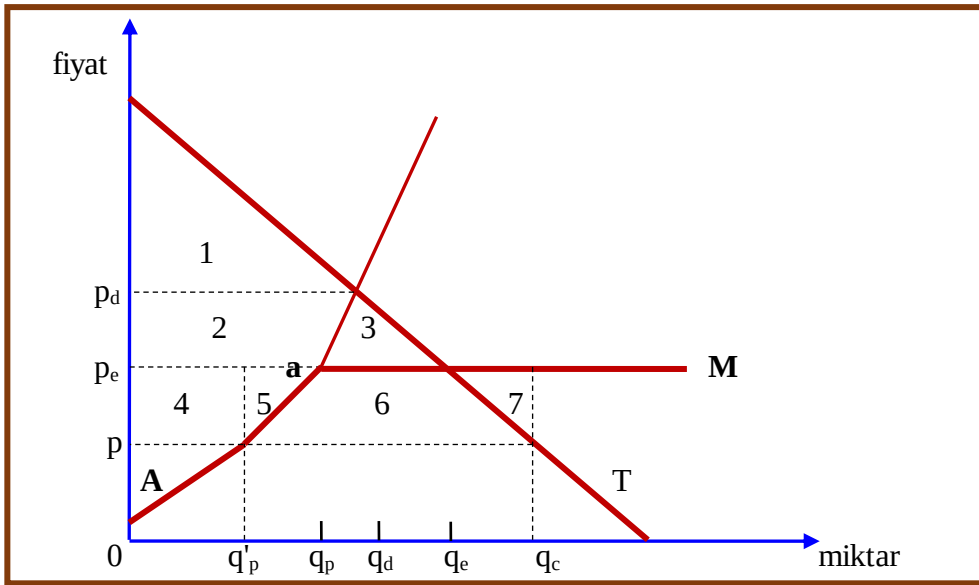
	<u>a l a n</u>
Tüketicileri kazancı	$7+8+9$
Üreticilerin kazancı	$2+3+4$
<u>Vergi ödeyenlerin kazancı</u>	<u>$-2-3-4-5-6-7-8-9$</u>
Net sosyal kazanç	$-5-6$

Bütün ülkeler, tarımsal ürün fiyatlarında bir çıkmaz ile karşılaşmaktadırlar. Bu çıkmaz, serbest piyasada oluşacak denge noktası, çok düşük fiyatlara sebep olarak üreticiler arasında bir sıkıntı ve fakirlik; yine çok yüksek fiyatlara sebep olarak da tüketiciler arasında bir sıkıntı ve düşük gelir sonucunu doğurmasıdır. Tarımsal ürün fiyatlarında ortaya çıkan bu soruna çözüm bulmak için üretici ve tüketicilere yapılacak destekleme her iki durumu da aslında daha kötüde yapabilir. Çünkü vergi ödeyenler ya tüketicidir ya da üreticidir. Bu tür desteklemeler negatif bir toplum oyunudur. Yani tüketici ve üreticiler, tüketici ve üretici olarak kazandıklarından daha çok vergi verenler olarak zarar ederler. Bütün bu yanlışlıklarına rağmen birçok ülke bu oyunu oynamaktadır.

Diğer fiyat destekleme politikası, fazlalıkları daha düşük değerlerdeki kullanımlara tahsis eden taban fiyat ve destekleme alımı politikasıdır. q_2-q_1 kadar ürünü satınalma veya yok etmenin refah analizleri aşağıdaki gibidir. Buradaki kayıp, yukarıdaki hedef fiyat ve fark ödeme politika alternatifinden daha fazladır. Bunun nedeni, satın alınan ürünün yok edileceği varsayımdır. Hâlbuki satın alınan ürün çoğunlukla yok edilmez, belki daha düşük bir fiyattan değer bulur. Bu politikanın transfer etkinsizliği $(3+5+6+7+8+12)/(2+3+4)$ oranındadır.

	<u>a l a n</u>
Tüketicinin kazancı	$-2-3$
Üreticinin kazancı	$2+3+4$
<u>Vergi ödeyenlerin kazancı</u>	<u>$-3-4-5-6-7-8-12$</u>
Net sosyal kazanç	$3-5-6-7-8-12$

Yukarıdaki analizler kapalı bir ekonomide yani ithalatın olmaması durumunda söz konusudur. Şekil 6.5'deki kendi kendine yeterliliği sağlamak için hükümetin taban fiyatı ile piyasaya müdahale etmesinin sosyal maliyeti ve dağılımları gösterilmiştir. Yurt içi talebi T , yurt içi arzı ise A 'dır. Tamamen elastik ithalat arz eğrisi M , p_e dünya fiyatını değiştirmeden küçük bir ülkenin istediği kadar ithal edeceğini gösterir. Toplam arz eğrisi ise, iç arz eğrisi ile ithalat arz eğrisinden oluşur ve AaM olarak grafikte gösterilmektedir. İthalatın serbest olması durumunda piyasa denge miktarı (q_e) tüketime eşit olur. İç piyasadan gelen arz miktarı q_p , ve ithal edilen miktar $q_e - q_p$ dir.

Şekil 6.5. İthalat durumunda taban ve tavan fiyat politikasının etkileri

Piyasa fiyatının kendine yeterlilik politika hedefi amacıyla p_d 'ye yükseltilmesi sonucu, yurt içi arz edilen miktarı $q_d - q_p$ kadar artırarak ve talep edilen miktarını $q_e - q_d$ miktarı kadar azaltarak hedeflenen kendi kendine yeterlilik sağlanır. Bu politikanın refah analizi aşağıdaki gibidir. Burada görüldüğü gibi tüketici kaybı, üretici kazancından fazla olduğu için toplum net olarak zarar etmektedir.

	<u>a l a n</u>
Tüketicilerin kazancı	-2-3
Üretici kazancı	<u>2</u>
Net sosyal kazanç	-3

Bu bölümdeki refah analizlerinde, sadece ekonomik etkinlik dikkate alınarak, eşitlik ve istikrar gibi diğer amaçlar göz ardı edilmektedir. Eğer kendi kendine yeterlilik, dışa bağımlı olarak yapılacaksa yani gübre, tarımsal mücadele ilaçları ve makine-ekipman gibi gerekli girdiler dışarıdan satın alınacaksa bu tarımsal üretimde istikrarsızlığı

getirecektir. İstikrarsızlık ise gıda yetersizliği tehlikesini artıracaktır. Kendine yeterlilik politikası eşitlik amacına hizmet etmez. Çünkü yüksek fiyatlar, özellikle gelirin büyük bir kısmını gıda maddelerine harcayan toplumun fakir kesimini ezer.

Gıda fiyatları Şekil 6.5’de görüldüğü gibi p seviyesinin altında tutularak tavan fiyat politikası uygulanabilir. Bu politika, iç üretimi q'_p ye düşürürse, tüketimi q_c ’ye çıkartır. Bu durumda, 5+6+7 kadar ithal desteği aşırı gıda yokluğundan kaçınmak için gereklidir. Bunun refah etkileri aşağıdaki gibi özetlenebilir.

	<u>a l a n</u>
Tüketicinin kazancı	4+5+6
Üreticinin kazancı	-4-5
<u>Vergi ödeyenlerin kazancı</u>	<u>-5-6-7</u>
Net sosyal kazancı	-5-7

Tüketicinin kazancının her bir TL’sına düşen transferdeki etkinsizlik $(5+7)/(4+5+6)$, eğer “ p_e ” ile “ p ” arasındaki fark çok küçükse ve iç arz ve talep elastikiyeti çok inelastik ise küçük olmaya meyillidir.

Bazı durumlarda, etkin bir piyasa için hükümetin piyasaya müdahale edip etmemesine karar vermek çok kolaydır. Fakat çoğu durumlarda piyasaya müdahalenin doğru olup olmadığı açık değildir. Geçmişte ortaya çıkan önemli problemlerin çözümüyle ilgili deneyim, şüphe durumunda özel sektöre yani serbest piyasaya güvenin en uygun politika olacağını önermektedir. Bunun nedeni, piyasa başarısızlıklarını düzeltmeye çalışan hükümet müdahalelerinin sosyal maliyeti, bu piyasadaki başarısızlıktan ortaya çıkan kayıptan daha fazla olmasıdır.

6.10. Kantitatif Analiz Örneği

Türkiye’de buğday piyasasının arz ve talep eğrilerinin ekonometrik analizlerle aşağıdaki gibi tahmin edildiğini varsayalım.

$$q_t = 160 - 3 p_b + 0,002 m$$

$$q_a = 55 + 2 p_b - 3p_g$$

burada:

q_t : buğday talep miktarı	m : gelir seviyesi (15.000)
q_a : buğday arz miktarı	p_g : gübre fiyatı (5)
p_b : buğday fiyatı	

Soru: Buğday üretiminde kullanılan kimyasal gübre fiyatlarını devletin % 40 oranında sübvansiyon etmesi durumundaki gerekli refah analizlerini yapınız.

Önce destekleme olmadan önceki piyasa dengeyi bulalım.

$$q_t = q_a \Rightarrow 160 - 3 p_b + 0,002*(15.000) = 55 + 2 p_b - 3*(5) \\ \Rightarrow p_b = 30; \quad q_t = q_a = 100$$

Şimdi destekleme olduktan sonraki piyasa dengesini bulalım.

$$q_t = q_a \Rightarrow 160 - 3 p_b + 0,002*(15.000) = 55 + 2 p_b - 3*(5-(5*0,4)) \\ \Rightarrow p_b = 28,8; \quad q_t = q_a = 103,6$$

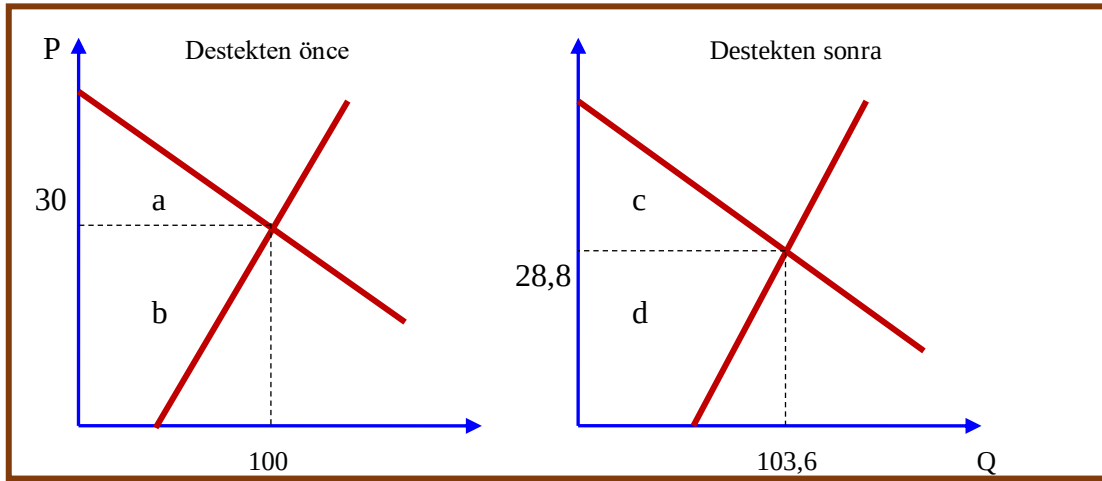
Bu sonuçları grafik üzerinde göstererek analizimize devam edelim.

Tüketici rantındaki değişim: $\Delta TR = c - a$

Üretici rantındaki değişim: $\Delta ÜR = d - b$

Vergi ödeyenlerin rantındaki değişim (devlet desteği): $\Delta VÖR = C$

Sosyal ranttaki değişim: $\Delta SR = (c - a) + (d - b) - C$

Şekil 6.6. Buğday üretiminde kimyasal gübre sübvansiyonunun etkileri

Şimdi bu alanları rakamsal olarak hesap edelim.

$$a = 1665, b = 2100, c = 1787, d = 2154$$

bu durumda, $C = (1787 - 1665) + (2154 - 2100) = 176$ olarak elde edilir.

Bu sonuca göre, eğer devletin yaptığı destek 176'dan büyük ise devlet bu politikayı uygulamamalı, yok eğer yapılan destek bu rakamdan küçük ise devlet bu politikayı uygulamalıdır.

Uygulama zamanına göre politika analizleri

Politika analizlerini yapılış zamanına göre üç gruba ayırmamız mümkün. Bunlar, politika uygulamaya koyulmadan önce, politika uygulanma sürecinde iken ve politika uygulandıktan sonra yapılan politikalardır.

Bir politika planlanırken, geçmişe ait veriler kullanılarak geleceğe yönelik kestirmeler yapılır ve uygulanması planlanan politikanın hedeflenen parametrelerin etkileri bu kestirmelere empoze edilerek sonuçları görülmeye çalışılır. Bu sonuçlar politikanın planlanmasının doğru yapılmasına önemli katkılar sağlar.

Politika uygulanırken, uygulamaların doğru yolda olup olmadığını görebilmek ve ara değerlendirmeler yapabilmek için politika analizleri yapılır. Analiz sonuçlarına göre, hatalar ve yanlış yönelimler düzeltilerek politikanın kalan kısmı daha doğru bir şekilde uygulanmaya çalışılır.

Politika uygulaması tamamlandıktan sonra, politikanın etkileri yapılacak analizlerle tespit edilmeye çalışılır. Elde edilen sonuçların istenilen doğruda olup olmamasına bağlı olarak sonuçlar ileride uygulamaya koyulacak politikalara ışık tutar.

